

Transatlantisk slavhandel – katastrof

Den transatlantiska slavhandeln – den afrikanska förintelsen – var historiens största folkflyttning som ledde till död och förnedring för otaliga miljoner afrikaner. Portugal och Spanien påbörjade slavhandeln mellan Afrika och Amerika redan på sent 1400-tal, följt av Storbritannien på 1500-talet och Holland, Frankrike, Danmark och Sverige på 1600-talet. Det blev en lönsam verksamhet för kungahus och adel.

- 1646** Första svenska slavhandelsexpeditionen till Afrika organiseras av köpmannen och järnbruksägaren Louis de Geer. Sjöpass utfärdas av regeringen. Slavar hämtas i Afrika och byts mot socker i Västindien. Vid hemkomsten till Stockholm 1647 medförs socker, guld, elfenben och fyra svarta slavar som överlämnas till rikskanslern Axel Oxenstierna.
- 1649** Svenska Afrikanska Kompaniet får sina privilegier av drottning Kristina. Louis de Geer blir huvuddelägare med svensk adel som medintressenter. Från 1654 leds kompaniet i praktiken av statliga Kommerskollegium.
- 1650** Sverige och Afrikanska Kompaniet sluter avtal med kungen av Fetu i Ghana att upplåta Cabo Corso som svensk koloni. Ett större svenskt fort anläggs, Carolusborg, och handelsstationer inrättas på en rad orter längs kusten.
Kompaniet bedriver slavhandel och exporterar slavar både till Västindien och portugisiska plantagerna på Sao Tome där slavarerna byts mot socker.
- 1663** Afrikanska kompaniet jagas bort från Cabo Corso av afrikanerna. Svenska slottet övertas av först av holländarna, sedan engelsmännen som gör det till sitt högkvarter för den afrikanska slavhandeln. Från Cape Coast Castle, f.d. Carolusborg, och de andra f.d. svenska handelsstationerna utskeppas hundratals slavar till andra sidan Atlanten.
- 1700–** Slavhandeln utvecklas till en motor i den europeiska ekonomin och de flesta länder deltar på olika sätt i den lukrativa handeln.
De svenska handelshusens roll återstår att kartlägga. Bland annat genomförde den svenske konsulen i USA, Richard Söderström, fram till 1784 två slavexpeditioner till Afrika.
- 1784** Sverige förvärvar västindiska ön Saint Barthélemy från Frankrike. 281 slavar hålls på ön. 1812 hade slavernas antal ökat till 2406. Ett intensivt nybyggnadsarbete inleds. Staden Gustavia grundas.
- 1786** Svenska Västindiska Kompaniet bildas med kronprinsen som störste delägare. I privilegiebrevet anges att kompaniet har rätt att bedriva slavhandel på afrikanska kusten.
- 1787** Västindiska kompaniet förbereder slavhandelsexpedition till Afrika som inställs p.g.a. kriget med Ryssland. Slavhandeln med Saint Barthelemy som knutpunkt organiseras därefter av affärsmän på privat basis, inklusive av tjänstemän i kompaniet.

för Afrika – lönsamt för Sverige

- 1787** Guvernören Rosenstein instiftar apartheidlagstiftning på ön som delar in befolkningen i vita, fria kulörta och negrer och med drakoniska straff för "negrer".
- 1790** Tulltaxa införs i Saint Barthelemy som stadgar fri import av slavar från Afrika. 1804 införs också importtull för "negrer". För export av "nya negrer" från Afrika betalas vid transport med svenska fartyg halv taxa.
- 1803** Danmark förbjuder slavhandel.
- 1806** Sista notiserna om ankommande slavskepp från Afrika införs i "The Report of Saint Bartholomew" – men fortsätter i tysthet. Svenska slavfartyg anländer bla. till Havanna och Charleston.
- 1807** Storbritannien förbjuder all slavhandel.
- 1813** Fördömande av slavhandeln tas in i en traktat med Storbritannien men utan verkan.
- 1815** Wienkongressen antar deklaration om slavhandels avskaffande. Slavhandel i olika former fortsätter på Saint Barthélemy in på 1830-talet. Återkommande protester och diplomatiska konflikter med Storbritannien och USA kring den fortsatta svenska slavhandeln och samverkan med den illegala slavhandeln. Den fortsatta svenska inblandningen i slavhandeln kritiserar också hårt i brittiska parlamentet.
- 1824** Traktat mellan Sverige och Storbritannien om åtgärder för slavhandels avskaffande. Lagstiftning mot slavhandel.
- 1830** Riksdagen antar strafflag mot "negerhandel" med dödsstraff för brott mot lagen. Undantag stadgas för handel med slavar för eget behov inom det land där slaveri är tillåtet.
- 1844–45** Riksdagen diskuterar och beslutar om slaveriets avskaffande på Saint Barthelemy. Slavvärderingskommission tillsätts för att hålla ägarna skadeslösa.
- 1847** Sverige avskaffar slaveriet. Sista slavar på Saint Barthélemy friköps.
- 1878** Sverige säljer Saint Barthélemy till Frankrike
- 1600–1800** Under hela slavhandelsepoken är järnet Sveriges främsta exportvara och Storbritannien den främsta importören. Speciellt utformade järnstänger, så kallade *voyage iron*, spelar en central roll i slavhandelstransaktionerna på den afrikanska kusten. Detta järn importerar främst från Sverige och re-exporteras omedelbart till den afrikanska slavhandeln. Statliga Bergskollegium var väl medvetet om dessa specialbeställda järnprodukter för slavhandels genomförande. Det högkvalitativa svenska järnet är centralt i alla stadier av slavhandeln och slaveriet: från gevären och bojorna vid slavernas infångande och transporter till *voyage*-järnet som betalningsmedel för slavar och hackorna vid arbetet på plantagerna. Sveriges beroende av Afrika var förmodligen större under slavhandelsepoken än vid något annat tidsskede.

JAN LÖNN

jan.lonn@abc.se, Centrum Mot Rasism

Läs mer: <http://africanhistory.about.com/od/slavery/>